

Enquête over buurtaalonderwijs en taal- en ontmoetingsprojecten in scholen van de Euregio Maas-Rijn

SAMENVATTING VAN DE RESULTATEN EN AANBEVELINGEN

1. Situering van het onderzoek: Euregio Maas-Rijn

De Euregio Maas-Rijn werd in 1976 als werkgroep opgericht en vormt één van de oudste grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden in Europa. In 1991 heeft de Euregio Maas-Rijn een juridisch statuut gekregen in de vorm van een Stichting volgens Nederlands recht.

De leden van de Stichting zijn 5 regio's uit 3 landen, gelegen rondom de rivier de Maas en ten westen van de Rijn:

- Het zuiden van de provincie Limburg (Nederland)
- de provincie Limburg (België)
- de provincie Luik (België)
- de Regio Aachen e.V. (Duitsland)
- de Duitstalige Gemeenschap (België)

De Euregio Maas-Rijn verenigt dus 3 grote Europese talen: het Duits, het Frans en het Nederlands. Gezien haar geografische ligging is meertalige communicatie voor veel burgers uit de Euregio een dagdagelijkse noodzaak en een goede kennis van het Frans, het Nederlands en het Duits is daarbij onontbeerlijk. Euregionale meertaligheid kan bevorderd worden door een goede grensoverschrijdende samenwerking, bv. in de vorm van diverse samenwerkingsactiviteiten, partnerschappen en netwerking tussen onderwijsinstellingen in de Euregio.

Op initiatief van de Euregioraad werd een eerste euregionale werkgroep met onderwijskundigen opgericht die een "euregionale taalstrategie" ontwikkelde om de kennis van de EMR-talen –culturen te versterken en het aanleren ervan vanaf een jonge leeftijd te bevorderen. De euregionale Commissie III besloot in het najaar van 2004 een tweede werkgroep in het leven te roepen die zij mandateerde om praktische invulling te geven aan deze strategie.

In 2005 zette de werkgroep "Euregionale Talen 2" een grootschalige enquête op die peilde naar het buurtalenonderwijs en –projecten in alle basis- en secundaire scholen in de Euregio Maas-Rijn. Meer in het bijzonder werden vragenlijsten verstuurd naar alle scholen binnen de EMR (i.e. 1694 instellingen). De gegevensverzameling verliep over een periode van ongeveer twee maanden (periode september-oktober 2005). De volledige wetenschappelijke analyse van het verzamelde materiaal gebeurde in de eerste helft van juni 2006.

2. Opbouw van het verslag

Dit verslag bestaat verder uit 5 secties. Eerst zal een meer gedetailleerd overzicht worden gegeven van de belangrijkste resultaten die bekomen werden via de statistische gegevensanalyse. Vervolgens lijsten we de voornaamste conclusies op en voorzien deze van

enkele interessante aanvullende opmerkingen die door de deelnemers werden geformuleerd tijdens het invullen van de enquête. Voorts gaat onze aandacht uit naar een aantal wensen inzake aanvullende overheidssteun. We eindigen met enkele concrete aanbevelingen.

3. Algemeen overzicht van de resultaten

Voor deze studie werden uiteindelijk 540 bruikbare enquêtes verzameld. In totaal telt de EMR 1694 scholen. Dit betekent dus dat er een antwoordpercentage van 32% is gehaald. Van deze 1694 instellingen gaven er 100 (6%) te kennen dat ze deelnemen (of deelgenomen hebben) aan een buurtaal- en ontmoetingsproject. 440 scholen (26%) deelden mee dat ze niet deelnemen aan een dergelijk project. Laten we de resultaten voor beide groepen even van naderbij bekijken.

3.1. Scholen die WEL deelnemen aan een buurtaal-en ontmoetingsproject

Concreet hebben scholen die behoren tot deze groep gereageerd op 6 gesloten (meerkeuze)vragen. Deze luiden als volgt:

- Wat is de doeltaal van het project?
- Welke doelgroep wordt beoogd?
- Om welke soort samenwerking gaat het?
- Welk type contacten vindt plaats tussen de deelnemers?
- Wordt het project financieel /pedagogisch ondersteund?
- Komt de studie van buurtalen volgens u genoeg aan bod in uw onderwijsinstelling?

Tabel 1 geeft een overzicht van de bekomen resultaten¹.

Tabel 1: overzicht resultaten voor scholen die WEL deelnemen aan buurtaal- en ontmoetingsproject

	Resultaten voor EMR: 100 cases (6%)
DOELTAAL	Nederlands 3% > Duits 2% > Frans 2%
DOELGROEP	Leerlingen 6% > leerkrachten 1% > directie 1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 4% > correspondentie 2% > andere 1% > parallele les = immersie 1%
TYPE CONTACT	Reëel contact 5% > virtueel contact 3%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 3% > pedagogische ondersteuning 1%
AANDACHT	Voldoende aandacht 4% > onvoldoende aandacht 1%
	Resultaten voor subregio LUIK: 40 cases (2%)
DOELTAAL	Nederlands 2% > Duits 1% > Frans 0,4%
DOELGROEP	Leerlingen 2% > leerkrachten 0,3% > directie 0,1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 2% > correspondentie 1% > immersie 0,5% > parallele les = andere 0,3%
TYPE CONTACT	Reëel contact 2% > virtueel contact 1%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 1%
AANDACHT	Voldoende aandacht 2% > onvoldoende aandacht 0,5%
	Resultaten voor subregio NEDERLANDS LIMBURG: 14 cases (1%)
DOELTAAL	Duits 1% > Nederlands 1% > Frans 0,3%
DOELGROEP	Leerlingen 1% > leerkrachten 0,3% > directie 0,1%
TYPE PROJECT	Uitwisseling 0,5% > andere 0,2% > correspondentie = parallele les = immersie 0,2%
TYPE CONTACT	Reëel contact 1% > virtueel contact 0,4%
ONDERSTEUNING	Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 0,2%
AANDACHT	Voldoende aandacht = onvoldoende aandacht 0,3%

¹ Percentages staan steeds voor de verhouding ten overstaan van de gehele EMR-schoolpopulatie (i.e. 1694 instellingen) behalve voor 'basisonderwijs' en 'secundair onderwijs'. Hier drukken de percentages de verhouding uit t.o.v. het totaal aantal basisscholen in de EMR (i.e. 1199) enerzijds en t.o.v. het totaal aantal secundaire scholen binnen de EMR (i.e. 495) anderzijds.

	Resultaten voor subregio BELGISCH LIMBURG: 18 cases (1%)
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Frans 1% > Duits 0,2% > Nederlands 0,2% Leerlingen 1% > leerkrachten 0,1% > directie 0,1% Uitwisseling 1% > correspondentie 0,3% > andere 0,2% > parallele les 0,1% > immersie 0% Reëel contact 1% > virtueel contact 0,5% Financiële ondersteuning 0,4% > pedagogische ondersteuning 0,2% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
	Resultaten voor subregio AKEN: 26 cases (2%)
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 1% > Frans 1% > Duits 1% Leerlingen 2% > leerkrachten 0,4% > directie 0,2% Uitwisseling 1% > andere 0,5% > correspondentie 0,2% > parallele les 0,1% > immersie 0,1% Reëel contact 1% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 1% > pedagogische ondersteuning 0,3% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
	Resultaten voor subregio DUITSTALIGE GEMEENSCHAP: 2 cases (0,1%)
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Frans 0,1% > Duits 0,1% > Nederlands 0% Leerlingen = leerkrachten 0,1% > directie 0,1% Correspondentie = uitwisseling = parallele les = andere 0,1% > immersie 0% Reëel contact = virtueel contact 0,1% Financiële ondersteuning = pedagogische ondersteuning 0,1% GEEN DATA BESCHIKBAAR
	Resultaten voor BASISONDERWIJS: 33 cases (3%)
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 2% > Frans 1% > Duits 0,8% Leerlingen 3% > leerkrachten 1% > directie 0,4% Uitwisseling 2% > correspondentie 1% > andere 0,7% > immersie 0,5% > parallele les 0,3% Reëel contact 2% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 2% > pedagogische ondersteuning 1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 1%
	Resultaten voor SECUNDAIR ONDERWIJS: 67 cases (14%)
DOELTAAL DOELGROEP TYPE PROJECT TYPE CONTACT ONDERSTEUNING AANDACHT	Nederlands 7% > Duits 6% > Frans 6% Leerlingen 13% > leerkrachten 2% > directie 1% Uitwisseling 11% > correspondentie 4% > andere 3% > parallele les 2% > immersie 1% Reëel contact 2% > virtueel contact 1% Financiële ondersteuning 5% > pedagogische ondersteuning 3% Voldoende aandacht 10% > onvoldoende aandacht 2%

3.2. Scholen die NIET deelnemen aan een buurtaal- en ontmoetingsproject

Instellingen die behoren tot deze groep respondenten werd gevraagd te reageren op twee gesloten vragen:

- Waarom neemt u niet of niet meer deel aan taalprojecten?²
- Komt de studie van buurtalen volgens u voldoende aan bod in uw onderwijsinstelling?

Tabel 2 geeft een overzicht van de bekomen resultaten³.

Tabel 2: overzicht resultaten voor scholen die NIET deelnemen aan buurtaal- en ontmoetingsproject

	Resultaten voor EMR: 440 cases (26%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 15% > middelen 7% > andere 6% > interesse 4% > meerwaarde 3% > resultaat 2% > partner 2% > onmogelijk 1% Onvoldoende aandacht 15% > voldoende aandacht 7%

² Antwoordmogelijkheden op deze vraag waren: geen interesse, te weinig middelen, te hoge werkbelasting, vinden geen partnerschool, onvoldoende meerwaarde, onvoldoende resultaat, onmogelijk, andere

³ Percentages staan steeds voor de verhouding ten overstaan van de gehele EMR-schoolpopulatie (i.e. 1694 instellingen) behalve voor 'basisonderwijs' en 'secundair onderwijs'. Hier drukken de percentages de verhouding uit t.o.v. het totaal aantal basisscholen in de EMR (i.e. 1199) enerzijds en t.o.v. het totaal aantal secundaire scholen binnen de EMR (i.e. 495) anderzijds.

	Resultaten voor subregio LUIK: 175 cases (10%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 6% > middelen 3% > andere 2% > meerwaarde 2% > interesse 1% > resultaat 1% > partner 0,4% > onmogelijk 0,3% Onvoldoende aandacht 6% > voldoende aandacht 3%
	Resultaten voor subregio NEDERLANDS LIMBURG: 76 cases (4%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 3% > andere 2% > middelen 1% > interesse 1% > meerwaarde 0,4% > onmogelijk 0,2% > resultaat 0,1% > partner 0,1% Onvoldoende aandacht 3% > voldoende aandacht 0,4%
	Resultaten voor subregio BELGISCH LIMBURG: 59 cases (3%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Andere 2% > belasting 2% > middelen 1% > interesse 1% > meerwaarde 1% > resultaat 0,5% > partner 0,3% > onmogelijk 0,1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 1%
	Resultaten voor subregio AKEN: 115 cases (7%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 5% > middelen 2% > interesse 1% > partner 1% > resultaat 1% > meerwaarde 0,5% > andere 0,1% > onmogelijk 0% Onvoldoende aandacht 5% > voldoende aandacht 1%
	Resultaten voor subregio DUITSTALIGE GEMEENSCHAP: 15 cases (1%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Resultaat 0,4% > andere 0,3% > middelen 0,2% > partner = belasting 0,2% > meerwaarde 0,1% > interesse = onmogelijk 0,1% Voldoende aandacht 1% > onvoldoende aandacht 0,1%
	Resultaten voor BASISONDERWIJS: 207 cases (17%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 10% > middelen = andere 4% > interesse 3% > meerwaarde 2% > resultaat 2% > partner 1% > onmogelijk 0,2% Onvoldoende aandacht 9% > voldoende aandacht 4%
	Resultaten voor SECUNDAIR ONDERWIJS: 58 cases (12%)
GEEN DEELNAME AANDACHT	Belasting 6% > andere 4% > middelen 3% > interesse 2% > resultaat 2% > partner = meerwaarde 1% > onmogelijk 1% Onvoldoende aandacht 6% > voldoende aandacht 4%

4. Conclusies

Op basis van de bekomen resultaten kunnen we tot een aantal algemene conclusies komen. We vatten ze hieronder kort samen:

1. **Nederlands is de meest gebruikte doeltaal binnen de EMR, gevolgd door Duits en Frans.**
2. **De meeste buurtaal- en ontmoetingsprojecten zijn duidelijk bedoeld voor leerlingen. Leerkrachten en directie worden als doelgroepen beduidend minder vaak betrokken.**
3. **Het merendeel van de projecten is gebaseerd op het concept van uitwisseling of correspondentie. Er wordt veel minder gewerkt met immersie of parallele lessen. Andere projectvormen die ook werden genoemd gaan van (buitenlandse) stages en e-mailprojecten tot toneelstukken, sportkampen en taalonderwijs verzorgd door native speakers.**
4. **Het is duidelijk dat de meeste projecten gebaseerd zijn op reële contacten. Virtuele contacten komen ook aan bod, zij het in ietwat mindere mate.**
5. **Opvallend is dat slechts een zeer kleine fractie van de deelnemende scholen kan rekenen op extra ondersteuning. Zij die toch een beroep kunnen doen op aanvullende hulp geven te kennen dat de aangeboden steun vaker financieel dan pedagogisch van aard is.**
6. **Interessant is ook dat meer scholen binnen de EMR vinden dat er binnen de eigen onderwijsinstelling onvoldoende aandacht uitgaat naar buurtaalonderwijs dan dat er scholen zijn die vinden dat er voldoende aandacht aan wordt besteed.**

7. **HET LAGE ANTWOORDPERCENTAGE BEKOMEN VOOR DEZE STUDIE IS OP ZICHZELF REEDS EEN DUIDELIJKE INDICATIE VAN HET FEIT DAT ER (TE) WEINIG INSTELLINGEN BINNEN DE EMR ZIJN DIE BEWUST EN ACTIEF BEKOMMERD ZIJN OM BUURTAALONDERWIJS!**
8. **Instellingen die niet (meer) deelnemen aan projecten geven duidelijk te kennen dat de belangrijkste verklarende factor een té hoge werkbelasting is. Daarnaast wordt het gebrek aan financiële en didactische middelen ook vaak als een hinderpaal vermeld.**
9. **Opvallend is dat globaal genomen weinig scholen die niet deelnemen aan een project de meerwaarde en het rendement van een buurtaal- en ontmoetingsproject in vraag stellen. Dit toont aan dat het niet zo is dat scholen binnen de EMR a priori negatief staan tegenover dergelijke initiatieven!**

5. Aanvullende opmerkingen

De deelnemers beschikten ook over de mogelijkheid om hun antwoorden op sommige vragen van verder commentaar te voorzien. Dit leverde ook een aantal interessante aanvullende opmerkingen op. We geven hieronder enkele van de belangrijkste weer.

1. **Andere belangrijke factoren die scholen weerhouden van participatie aan buurtaal- en ontmoetingsprojecten zijn: (1) een gebrek aan degelijke informatie en mogelijkheden tot wederzijdse uitwisseling van ervaringen, (2) een té druk bezet lesprogramma, (3) wijzigingen in het directie- en lerarenkorps, (4) een tekort aan goed opgeleide leerkrachten die over de vereiste competenties beschikken.**
2. **Voor de subregio's Luik en Belgisch Limburg werd door verscheidene instellingen opgemerkt dat het taalkundige niveau van leerlingen (meestal van allochtone origine) té laag is om deel te kunnen nemen aan een buurtaalproject. Velen onder hen hebben namelijk reeds moeite om de subregionale voertaal (Frans voor Luik en Nederlands voor Belgisch Limburg) voldoende onder de knie te krijgen omdat hun eigen moedertaal Turks of Arabisch is.**
3. **Iets wat ook duidelijk in het oog springt is dat verschillende scholen binnen de subregio Luik prioriteit geven aan het Engels (en dus niet het Nederlands of Duits) als te onderwijzen vreemde taal.**
4. **De deelnemende scholen hechten, naast de puur taalkundige dimensie van een buurtaal- en ontmoetingsproject, inhoudelijk belang aan de volgende aspecten: (1) kennismaking met andere taal en cultuur, (2) opbouwen van vriendschappen en onderhouden van contacten, (3) kwaliteitszorg, (4) ontwikkeling van een curriculum met een Euregionale/Europese dimensie,**

(5) doeltreffende voorbereiding op arbeidsmarkt, (6) vakoverschrijdende samenwerking, (7) uitwisseling van andere lesmethodes en nieuwe leermiddelen, (8) leren werken in teamverband.

6. Gevraagde overheidssteun

Ook werd de deelnemers gevraagd (1) of en (2) waarvoor precies zij nood hadden aan aanvullende overheidssteun. Concreet werden de volgende verlangens uitgesproken:

- 1. Meer ruimte op de uurroosters voor buurtaalonderwijs**
- 2. Meer en betere verstrekking van informatie**
- 3. Bruikbaar (en efficiënter) didactisch materiaal**
- 4. Native speakers om taalonderwijs te ondersteunen**
- 5. Meer mogelijkheden tot uitwisseling van opgedane ervaringen**
- 6. Projecten zouden niet mogen resulteren in extra taakbelasting**
- 7. Financiële ondersteuning**
- 8. Betere logistieke omkadering**

7. Aanbevelingen

Het spreekt vanzelf dat de verdere uitbouw van projecten die kaderen binnen het buurtaalonderwijs slechts mogelijk kan worden gemaakt indien er beleidsmatig voldoende ondersteuning is. Toch leert deze studie ons dat de onderwijsinstellingen zelf ook hun verantwoordelijkheid zouden moeten opnemen om buurtaalonderwijs voldoende aan bod te laten komen. Wat volgt zijn een aantal aanbevelingen die zouden kunnen bijdragen tot een efficiënter schoolbeleid inzake de organisatie, inrichting en verdere uitbouw van buurtaalonderwijs.

- 1. Aangezien duidelijk blijkt dat wijzigingen binnen het directie- en lerarenkorps een negatieve invloed hebben op het al dan niet deelnemen aan buurtaal- en ontmoetingsprojecten, is het aangewezen dat, indien dergelijke wijzigingen zich voordoen, er gezorgd wordt voor een goede DOORSTROOM aan informatie.**
- 2. Vaak werd de opmerking gemaakt dat men afziet van deelname aan een buurtaal- en ontmoetingsproject omwille van het feit dat men als instelling reeds deelneemt aan projecten binnen andere vakgebieden. Het zou vast**

en zeker een goede zaak zijn om, in de mate van het mogelijke, te streven naar **VAKOVERSCHRIJDENDE** projecten waarbij naast vakspecifieke competenties, de leerlingen ook hun vaardigheden in vreemde talen verder ontwikkelen.

3. **Op dit ogenblik zitten vele scholen in een fusieproces. Dit blijkt vaak te leiden tot een toenemende interne complexiteit, een gebrek aan transparantie en onvoldoende communicatie tussen verschillende partnerscholen. Toch zou men meer moeten proberen de vorming van dergelijke associaties aan te grijpen als een ideale mogelijkheid tot het vlotter uitwisselen van opgedane ervaringen. Ook zou een nauwere samenwerking met associatiepartners kunnen leiden tot een veel doeltreffender 'NETWERKING'.**

4. **Een betere samenwerking tussen directie enerzijds en leerkrachten anderzijds blijkt ook een belangrijke voorwaarde te zijn voor deelname aan buurtaalprojecten. Een betere samenwerking zou dan moeten leiden tot een duidelijker en MEER EVENWICHTIGE VERDELING van de taken en verantwoordelijkheden die gepaard gaan met dergelijke initiatieven. De gehele coördinatie van een dergelijk project op de schouders leggen van een leerkracht is duidelijk niet de meest aangewezen strategie.**